

Drogu veikali vēsturiskā skatījumā

*Venta Šidlovska, Dina Spunīte,
Baiba Mauriņa, Dzintra Bernāte*

*Rīgas Stradiņa universitāte,
Zāļu formu tehnoloģijas katedra, Latvija*

Ievads. Attīstības gaitā cauri gadsimtiem aptiekām bija jāpārvar daudz šķēršļu, lai cīnītos pret konkurenci un apliecinātu sevi savā profesijā. Kā vieni no galvenajiem konkurentiem aptiekām bija garšvielu tirgotāji, no kuru mazumtirdzniecības iestādēm izauga drogu veikaliņi. Tās centās iegūt tiesības darboties līdzvērtīgās jomās kā aptiekas, proti, gatavot zāles, pārdot indīgas un narkotiskas iedarbības vielas, kas bija atļauts tikai aptiekām. Drogu veikalu rašanās, darbība un attiecības ar aptiekām Latvijā dažādos laikos veidojās atšķirīgi, atkarībā no tā, vai Latvija atradās Eiropas, vai Krievijas ietekmes zonā.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Apkopot dažādos avotos publicēto informāciju par drogu veikalu veidošanos Eiropā, Krievijā un Latvijas teritorijā gadsimtu gaitā un to konkurences cīņu ar aptiekām. Informāciju par šo tēmu mēs atradām 19. gadsimta beigās un 20. gadsimtā izdotajos literatūras avotos, Latvijas Valsts vēstures arhīva fondos, kā arī rakstos, kas publicēti Latvijas Farmaceitu žurnālā 20. gadsimta 20. un 30. gados.

Rezultāti. Kopš neatminamiem laikiem garšvielu tirgotāji savu preci ievada Eiropā no dažādām pasaules malām. Garšvielu mazumtirdzniecības iestādes ļoti drīz kļuva par zāļu bodītēm, jo daudzām garšvielām, piemita dziednieciskas īpašības. Garšvielu eksotiskā izcelsme, savdabīgā smarža, asā garša un ārējais izskats piesaistīja cilvēku uzmanību, un zāļu bodītes veiksmīgi konkurēja ar ārstu izrakstīto zāļu gatavotājiem. Atveroties pirmajām aptiekām Eiropas pilsētās, konkurence un pat konflikti starp drogu bodītēm, aptiekām un ārstiem arvien saasinājās. Tas izraisīja nepieciešamību radīt likumdošanu, kas ieviestu kārtību un katram norādītu savu vietu: ārstiem – ārstēt, aptiekāriem – gatavot zāles, bet drogistiem – gādāt par zāļu izejvielām. Panākt, lai šis regulējums darbotos, izrādījās ļoti grūti un tam nācās patērēt daudzus gadsimtus, kas pagāja konkurences cīņā un konfliktos. Krievijā attiecības starp aptiekām un aptiekas veikaliem veidojās atšķirīgi. Pirmās privātās aptiekas Krievijā radās 18. gadsimtā, pateicoties cara Pētera I iniciatīvai, un aptiekām piešķirtās monopoltiesības pastāvēja turpmākos 200 gadus. Aptiekas veikali radās Krievijā tikai 1814. gadā kā aptieku filiāles, kurās realizēt savus ražojumus, bet nekāda ziņā ne kā konkurenti. Latvijā aptiekas savos pirmsākumos uzreiz nešaubīgi sajuta drogu veikalu klātbūtni zāļu tirgū un aptiekāriem nācās smagi cīnīties par savām tiesībām. Līdz ar Rīgas un visas Latvijas iekļaušanu Krievijas impērijas sastāvā aptiekas un drogu veikali nonāca Krievijas likumdošanas pakļautībā. Aptieku privilēģētais stāvoklis mazināja konkurences cīņu. Latvijai kļūstot par neatkarīgu valsti, drogu veikalu skaits sāka strauji palielināties. Aptieku tīkla straujā izaugsme un stingrā drogu veikalu uzraudzība ļāva 20. gadsimta 30. gados samazināt drogu veikalu skaitu Latvijā un ierobežot normatīvo aktu pārkāpumus to darbā.

Secinājumi. Sākumā Rīgas, bet pēc tam arī visas Latvijas aptiekām nācās izbaudīt vietējo drogu veikaliņu konkurenci visā pilnībā, jo, nonākot labvēlīgās Krievijas likumdošanas sfērā, drogu veikaliņi ar Eiropas pieredzi izvērta aktīvu darbību. Veidojoties Latvijas farmaceitiskajai likumdošanai, drogu veikalu darbība tika pakļauta arvien stingrākai kontrolei un ierobežojumiem, un drogu veikalu skaits sāka samazināties.